

หน่วยกิตการศึกษาต่อเนื่องสำหรับ
ผู้ประกอบการวิชาชีพเภสัชกรรม

เรื่อง: ร้านขายยาในเม็กซิโก

รหัส: 1013-1-000-001-05-2563

จำนวน: 2 หน่วยกิตการศึกษาต่อเนื่อง

วันที่รับรอง: 5 พฤษภาคม 2563

วันที่หมดอายุ: 4 พฤษภาคม 2564

เรียบเรียงโดย: ภก.ดร.วิรัตน์ ทองรอด*

*คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันของระบบร้านขายยาและการศึกษาเภสัชศาสตร์ในเม็กซิโก

บทคัดย่อ

ร้านขายยาในเม็กซิโกมีจำนวนมากมาย เปิดให้บริการแก่ประชาชนตลอดทั้งวัน ซึ่งในการเปิดร้านขายยาจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพของเภสัชกร แต่ในทางปฏิบัติจะหาร้านที่มีเภสัชกรอยู่ประจำตลอดเวลาที่เปิดทำงานนั้นเป็นไปได้น้อย มีแต่พนักงานร้านขายยาที่ผ่านงาน มีประสบการณ์ การอบรม หรือ ความรู้เรื่องยาจากผู้แทนบริษัทฯ แต่งกายด้วยเสื้อกาวน์ขาว ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเรื่องยาและสุขภาพแก่ชุมชน

ร้านขายยาส່วนใหญ่เป็นร้านยาเซน ซึ่งได้เปรียบกว่าร้านยาเดี่ยวทั้งในด้านสถานที่ ความหลากหลายของยาและเวชภัณฑ์ อำนาจการต่อรอง ราคา และบริการ ทั้งยังมีคลินิกแพทย์คอยให้บริการใบสั่งยาอยู่ข้างๆ เพื่อเพิ่มความสะดวกให้กับผู้รับบริการ ที่ต้องการยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ได้ตามความต้องการอีกด้วย

หลักสูตรที่เปิดสอนสำหรับเภสัชกรในเม็กซิโก ชื่อ “Chemist, Pharmacist, Biologist” หรือ “Chemist-Pharmacologist” (QFBs) ซึ่งใช้เวลาเรียน 4-5 ปี เมื่อจบการศึกษาแล้วส่วนใหญ่จะเลือกทำงานในภาคอุตสาหกรรมยา อาหาร ห้องปฏิบัติการคลินิก ครุวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ หรือ ผู้แทนยา จะมีส่วนน้อยที่เลือกทำงานเป็นเภสัชกรในร้านยา อาจจะเป็นเพราะรายได้น้อยกว่างานในสาขาอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามมีความร่วมมือระหว่างเม็กซิโก สหรัฐอเมริกา และแคนาดา ในการพัฒนาหลักสูตรการบริหารทางเภสัชกรรม หรือ Pharm.D. โดยตรง ทำให้เริ่มมีเภสัชกรไปช่วยทำหน้าที่ต่างๆ ในโรงพยาบาลมากขึ้น

คำสำคัญ ร้านขายยา เม็กซิโก เภสัชกร หลักสูตรเภสัชศาสตร์ การบริหารทางเภสัชกรรม

ความเป็นมาของเม็กซิโก

เม็กซิโก (Mexico) หรือ มีชื่อเต็มว่า สหรัฐเม็กซิโก (United Mexican States) เป็นประเทศหนึ่งในทวีปอเมริกาเหนือ มีพรมแดนทางทิศเหนือติดกับสหรัฐอเมริกา ทางทิศใต้และทิศตะวันตกจรดมหาสมุทรแปซิฟิก ทิศตะวันออกเฉียงใต้จรดประเทศกัวเตมาลา เบลีซ และทะเลแคริบเบียน ส่วนทิศตะวันออกจรดอ่าวเม็กซิโก (1)

เม็กซิโกมีพื้นที่เกือบ 2 ล้านตารางกิโลเมตร จึงเป็นประเทศที่มีพื้นที่มากที่สุดในอันดับที่ 5 ของทวีปอเมริกา และเป็นอันดับที่ 15 ของโลก นอกจากนี้ยังมีประชากรกว่า 128 ล้านคน ซึ่งมากเป็นอันดับที่ 10 ของโลก (1)

การเปิดร้านขายยา

เม็กซิโกให้สิทธิทุกคนสามารถเปิดร้านขายยาได้ (ยกเว้นแพทย์ห้ามเปิดร้านขายยา) ซึ่งในขั้นตอนการขออนุญาตจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพของเภสัชกร ซึ่งที่นี่เรียกเภสัชกรว่า Chemist-Pharmacologist (QFBs) ทุกร้านจึงต้องมีใบประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม แต่จะหาเภสัชกรตัวจริงมาเป็นที่เคาเตอร์ยาให้คำแนะนำการใช้ยานั้นยาก (2)

ในเมืองใหญ่ๆ ของเม็กซิโก เช่น เม็กซิโกซิตี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ สามารถพบร้านขายยาเป็นจำนวนมาก และอาจจะพบได้มากกว่า 1 ร้าน ในหนึ่งใบบล็อกของถนน บางครั้งก็มีถึง 3 หรือ 4 ร้าน แม้ในเมืองเล็กๆ หรือ ในชนบทจะมีร้านขายยาอยู่ทั่วไป ซึ่งในจำนวนนั้นอาจจะมีส่วนหนึ่งร้านที่เปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง (3) ดังแสดงในรูปที่ 1

ผู้ประกอบการร้านขายยาส่วนใหญ่จะมีฐานะค่อนข้างดี เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยรายได้ของประชาชนทั่วไป อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่พบเห็นร้านขายยาได้ทั่วไป

รูปที่ 1 ร้านขายยาเซนในเม็กซิโกซิตี

ชนิดและจำนวนของร้านขายยา

ร้านขายยาที่เม็กซิโกมีอยู่มากมาย เจอได้ทุกหัวถนน มีทั้งประเภทร้านขายยาเดี่ยว และร้านขายยาสาขา หรือ ร้านยาเซน ซึ่งนับวันร้านยาแบบหลายสาขาหรือร้านยาเซน จะขยายตัวครอบคลุมตลาดได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะ ร้านยาเซนจะมีพื้นที่กว้างขวาง ดูทันสมัย มีสินค้าให้บริการที่หลากหลาย และราคาไม่แพงจากอำนาจการต่อรองการสั่งซื้อครั้งละมากๆ หรือ จัดทำยาสามัญของตนเอง จึงจำหน่ายในราคาที่ย่อมเยากว่าร้านยาเดี่ยวเจ้าของคนเดียว ที่มีพื้นที่จำกัดสัก 1-2 คูหาของตึกแถว มีสินค้าที่น้อย อำนาจการต่อรองน้อย ต้นทุนสูง และราคาค่อนข้างสูง จึงสู้ราคา ตลอดจนความหลากหลายของสินค้า กับร้านยาเซนไม่ได้ ส่งผลให้ร้านยาเดี่ยวมีความสำคัญต่อชุมชนน้อยลงเรื่อยๆ (2)

ยาที่มีจำหน่ายในร้านขายยาของเม็กซิโก ส่วนใหญ่จะเป็นยาสำเร็จรูป และมีส่วนน้อยมากที่จะมีการเตรียมขึ้นเองในร้านขายยา (2) นอกจากยาแล้วหลายร้านจะจำหน่ายสินค้าอื่นๆ เช่น อาหาร ขนม ลูกกวาด เสื้อผ้า เป็นต้น (3)

ผู้จ่ายยาในร้านขายยา

ผู้จ่ายยา หรือ พนักงานร้านขายยา จะไม่ใช่เภสัชกร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีส่วนน้อยที่จบปริญญาตรี และมีบางส่วนที่จบประถมศึกษาเท่านั้น โดยมาสมัครงานและได้รับการฝึกฝนจากผู้ที่มิประสบความสำเร็จแล้ว แบบ on the job training จนตนเองมีประสบการณ์มากขึ้น สามารถให้คำแนะนำกับลูกค้าที่เข้ามาปรึกษาปัญหาสุขภาพ ซึ่งแหล่งข้อมูลสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้แก่พนักงานขายหน้าร้านเหล่านี้ ได้แก่ ผู้แทนยา ที่มักจะมาเยี่ยม พร้อมทั้งให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ยาของบริษัทเป็นประจำ (2)

พนักงานขายยาในร้านสาขาส่วนใหญ่จะใส่เครื่องแบบเสื้อกาวน์ยาว สีขาว สะอาด น่าเชื่อถือ คอยให้บริการอยู่ที่เคาเตอร์ยา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความเชื่อถือกับคำแนะนำของพนักงานร้านขายยาเหล่านี้ พนักงานร้านขายยาจะให้คำปรึกษากับประชาชนที่มาปรึกษาที่หน้าร้านมากกว่าผู้ที่มากับใบสั่งแพทย์ และมีหลายร้านที่มีเงินรางวัลให้กับพนักงานขายยาตามยอดขายที่เขาเหล่านั้นทำได้ (2)

จากการสังเกตของผู้นิพนธ์ ราคายาที่พบเห็นในร้านขายยาที่เม็กซิโก ราคาใกล้เคียงกับบ้านเรา แต่อาจจะใช้ชื่อตราสินค้าแตกต่างจากประเทศไทย หรือ ใช้ตัวย่อห่อ ทั้งนี้เพราะในเม็กซิโกจะไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษ แต่ใช้ภาษาสเปนเป็นภาษาประจำชาติ กล้องบรรจุภัณฑ์ของยาจึงแทบจะหาภาษาอังกฤษไม่ได้เลย แต่เป็นภาษาสเปนเกือบทั้งหมด

นอกจากนี้ร้านขายยาในเม็กซิโกยังมีบริการ Delivery หรือ ส่งยาถึงบ้าน ดังแสดงในรูปที่ 2 และ 3

รูปที่ 2 และ 3 ร้านขายยาในเม็กซิโก พร้อมโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์บริการส่งยาถึงบ้าน

ยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์

ในเม็กซิโกร้านยาส่วนใหญ่จ่ายยาด้วยพนักงานร้านยาโดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ ยกเว้นเฉพาะของยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และยาปฏิชีวนะ ที่จะต้องมีใบสั่งแพทย์ (3)

ก่อนปี ค.ศ.2010 มีไข้หวัดใหญ่ระบาดหนักในเม็กซิโก ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ซึ่งรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นให้ข่าวว่า “เป็นเพราะประชาชนไปซื้อยาปฏิชีวนะด้วยตนเองที่ร้านยา ทำให้ชะลอเวลาและมาเข้ารักษาที่แพทย์ล่าช้า ส่งผลให้มีอัตราการเสียชีวิตจากไข้หวัดใหญ่จำนวนมาก” จึงได้ออกประกาศตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. 2010 ให้ยาปฏิชีวนะและยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทเป็นยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ (2)

ร้านขายยาและคลินิกแพทย์

หลังจากประกาศให้ยาปฏิชีวนะ และยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทเป็นยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ ร้านขายยาเช่นจึงปรับกลยุทธ์ด้วยการเปิดคลินิกแพทย์ติดกับร้านขายยา เพื่อให้ผู้ป่วยที่ต้องการยาปฏิชีวนะ หรือ ยาอื่นที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ ได้รับความสะดวกรวดสามารถหาหมอเพื่อให้ได้ใบสั่งยาได้ง่าย อีกทั้งยังมีค่าใบสั่งยามีราคาไม่แพง เพียง 1-2 ดอลลาร์สหรัฐ (หรือ 25-30 เปโซ) เท่านั้น (2) ซึ่งพบว่า ในช่วงปี ค.ศ.2010-2013 มีคลินิกที่เป็นข้างร้านขายยาเช่นเพิ่มขึ้นเป็นสามเท่า ดังแสดงในรูปที่ 4 และ 5

ดังนั้นผู้ป่วยจึงสามารถหาซื้อยาที่ต้องใช้ใบสั่งแพทย์ได้โดยง่าย ด้วยการเข้าพบแพทย์ในคลินิกที่ตั้งข้างๆ ร้านยา ได้รับการตรวจทันที พร้อมทั้งชำระเงินเพียงเล็กน้อย ก็จะได้ใบสั่งยาที่นำแสดงกับร้านขายยาเพื่อซื้อยานิตต่างๆ ได้ตามความต้องการ (3) ทั้งยังมีรายงานว่า แพทย์ที่ทำงานในคลินิกข้างๆ ร้านขายยาเหล่านี้มักจะจ่ายยาเกินจำเป็น หรือ จ่ายยาที่มีราคาแพง (2)

ใบสั่งแพทย์นี้จะสามารถนำมาใช้เพื่อรับยา และนำมาใช้ซ้ำได้ภายใน 12 เดือน หลังวันสั่งจ่าย แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังสามารถใช้ต่อได้นานเท่าานเท่าที่ผู้ป่วยยังเก็บใบสั่งยานั้นไว้ (2)

รูปที่ 4 และ 5 แสดงร้านขายยา ซึ่งมีคลินิกแพทย์ตั้งอยู่ด้านข้าง

การศึกษาของเภสัชกร

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในเม็กซิโกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ จะเปิดหลักสูตร “Chemist, Pharmacist, Biologist” หรือ “Chemist-Pharmacologist” (QFBs) ซึ่งใช้ระยะเวลาในการศึกษา 4-5 ปี เนื้อหาวิชาในหลักสูตรจะเน้นผลิตภัณฑ์ยา และมีน้อยมากที่จะเน้นงานเภสัชกรรมคลินิก ทุกหลักสูตรจะต้องทำวิทยานิพนธ์ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี แต่มีทางเลือกในการฝึกงาน 6-12 เดือนในลักษณะคล้าย residency และเมื่อจบการศึกษาแล้วผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจะต้องออกไปบริการสังคมอีก 1-2 ภาคการศึกษา เพื่อตอบแทนเงินภาษีที่นำมาสนับสนุนค่าเล่าเรียนในระดับปริญญาตรี (4)

ผู้ที่สำเร็จการศึกษาเป็น QFBs ส่วนใหญ่มีความไฝ่ฝันและนิยมเข้าทำงานอุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ (pharmaceutical industry) ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ผลทางคลินิก (clinical laboratory analysis) อุตสาหกรรมอาหาร (food industry) ครัวมัลติยมนิเวศวิทยาเคมี ชีววิทยา และคณิตศาสตร์ และ

ผู้แทนยา (medical representatives) จึงเหลือจำนวนน้อยมากที่จะทำงานในสายวิชาชีพเภสัชกรรมชุมชน (4,5)

ดังนั้นคำว่า “เภสัชกร” หรือ “pharmacists” จึงเป็นสิ่งใหม่ของสังคมเม็กซิกัน ซึ่งเริ่มเป็นที่รู้จักได้ประมาณ 20-25 ปีเท่านั้นเอง วิชาชีพเภสัชกรรมในเม็กซิโกจึงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและยอมรับจากสาธารณชน ทั้งๆ ที่มีกฎหมายระบุถึงความสำคัญของเภสัชกรต่อการเปิดร้านยาและการจ่ายยาควบคุมพิเศษก็ตาม (5)

อีกเหตุผลหนึ่งน่าจะเป็นเรื่องเงินเดือนและผลตอบแทนสำหรับเภสัชกรที่ทำงานในร้านขายยาเซินของ Walmart จะมีรายได้เดือนละประมาณ 350 ดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับเภสัชกรที่ไปทำงานที่ร้านยาทั่วไปที่มีรายได้ประมาณ 1,000-2,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ/เดือน ในขณะที่เปิดกิจการห้องปฏิบัติการคลินิกด้วยตนเอง จะมีรายได้ถึงมากกว่า 2,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ/เดือน (ในขณะที่ค่าแรงขั้นต่ำของชาวเม็กซิกัน คือ 200 ดอลลาร์สหรัฐฯ/เดือน) (5)

หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต

สมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาลแห่งเม็กซิโก (Mexican Association of Hospital Pharmacy, MAHS) ได้ร่วมมือกับสมาคมเภสัชกรรมระบบสุขภาพแห่งสหรัฐอเมริกา (American Society of Health-System Pharmacist, ASHP) และ สมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาลแห่งแคนาดา (Canadian Society of Hospital Pharmacy, CSHP) จัดการประชุมวิชาการ และหลักสูตรเปิดสอนเภสัชศาสตรบัณฑิต (PharmD program) ให้กับนักศึกษาชาวเม็กซิกันเพื่อทำงานในโรงพยาบาล ทำหน้าที่ให้การบริบาลทางเภสัชกรรมแก่ผู้ป่วยร่วมกับแพทย์ และบุคลากรสุขภาพอื่นๆ (5)

สรุป

ร้านขายยาในเม็กซิโกมีจำนวนมากมาย ซึ่งในการเปิดร้านขายยาจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพของเภสัชกร แต่ในทางปฏิบัติจะหาร้านที่มีเภสัชกรอยู่ประจำตลอดเวลาได้น้อยมาก มีแต่พนักงานร้านขายยาที่แต่งกายด้วยเสื้อกาวน์ขาว ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเรื่องยาและสุขภาพแก่ชุมชน ร้านขายยาส่วนใหญ่เป็นร้านยาเซิน ซึ่งได้เปรียบกว่าร้านยาเดี่ยวทั้งในด้านสถานที่ ความหลากหลายของยาและเวชภัณฑ์ อำนาจการต่อรอง ราคา และบริการ ทั้งยังมีคลินิกแพทย์คอยให้บริการใบสั่งยาอยู่ข้างๆ เพื่อเพิ่มความสะดวกให้กับผู้รับบริการ ที่ต้องการยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ได้ตามความต้องการอีกด้วย สำหรับหลักสูตรที่เปิดสอนสำหรับเภสัชกรในเม็กซิโก ชื่อ “Chemist, Pharmacist, Biologist” หรือ “Chemist-Pharmacologist” (QFBs) ซึ่งใช้เวลาเรียน 4-5 ปี เมื่อจบการศึกษาแล้วส่วนใหญ่จะเลือกทำงานในภาคอุตสาหกรรมยา อาหาร ห้องปฏิบัติการคลินิก คุรุวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ หรือ ผู้แทนยา จะมีน้อยที่เลือกทำงานเป็นเภสัชกรในร้านยา อาจจะเป็นเพราะรายได้น้อยกว่างานในสาขาอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามมีความร่วมมือระหว่าง

เม็กซิโก สหรัฐอเมริกา และแคนาดา ในการพัฒนาหลักสูตรการบริบาลทางเภสัชกรรม หรือ Pharm.D. โดยตรง ทำให้เริ่มมีเภสัชกรไปช่วยทำหน้าที่ต่างๆ ในโรงพยาบาลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- (1) Marvin David Bernstein, Angel Palerm, Gordon R. Willey, Henry Bamford Parkes, Howard F. Cline, Michael C. Meyer. Mexico. <https://www.britannica.com/place/Mexico>. [Accessed Date: 24th Feb. 2020]
- (2) Núria Homedes & Antonio Ugalde. Mexican Pharmacies and Antibiotic Consumption at the US-Mexico Border. Southern Med Review Vol 5 Issue 2 December 2012.
- (3) Monica Rix Paxson. Understanding How Pharmacies Work in Mexico. <https://www.expatsinmexico.com/understanding-how-pharmacies-work-in-mexico/>. [Accessed Date: 22nd Feb. 2020]
- (4) Emily Douglass, Christina Gaard, Randy Shaw. Pharmacy in Mexico. <https://xicotepec.files.wordpress.com/2012/05/pharmacy-in-mexico.pdf>. [Accessed Date: 22nd Feb. 2020]
- (5) Carolyn Bornstein. Improving the Quality of Pharmaceutical Care in Mexico. CJHP – Vol. 61, No. 1 – January–February 2008.